

บทที่ ๕

สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์การศึกษา ๓ ประการ ได้แก่ (๑) เพื่อศึกษาศีล ๕ ในพระพุทธศาสนาเถรวาท (๒) เพื่อศึกษาหิริ-โอตตปปะในพระพุทธศาสนาเถรวาท และ (๓) เพื่อศึกษาหิริ-โอตตปปะในการส่งเสริมรักษาศีล ๕ ในพระพุทธศาสนาเถรวาท ผลการศึกษาพบว่า

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

จากการศึกษาวัตถุประสงค์ข้อที่ ๑ พบว่า ศีลเป็นเจตนาเพื่อรักษาความปกติของบุคคล ทั้งทางกาย ทางวาจา กระทั่งสังคมย่อมปกติสุข การรักษาศีลเบื้องต้นศีลจะเป็นวินัย เพราะศีลเป็นข้อปฏิบัติในเชิงปฏิเสธเพื่อควบคุมความประพฤติทางกาย ทางวาจา ให้สงบเรียบร้อย จนกระทั่งศีลยกระดับไปสู่ระดับธรรมที่เป็นคุณธรรมพื้นฐานของผู้รักษาศีล ซึ่งจะเป็นรากฐานในการพัฒนาคุณธรรม ในระดับที่สูงขึ้น โดยเริ่มจากการรักษาศีล ๕ หลักความประพฤติเบื้องต้นที่แสดงให้เห็นถึงการไม่เบียดเบียน ไม่ล่วงละเมิด อันก่อให้เกิดอานิสงส์อย่างมากแก่ผู้ประพฤติ ทั้งประโยชน์ชีวิตในปัจจุบัน ประโยชน์ชีวิตในเบื้องหน้า และประโยชน์สูงสุดแห่งชีวิต รวมถึงสังคมย่อมสงบเรียบร้อย บุคคลจึงควรพยายามรักษาศีล ๕ ที่เกิดขึ้น ทั้งจากวิธีหรืออุบายใดก็ตามให้สมบูรณ์ตามที่ได้ตั้งเจตนาไว้ จนพัฒนากลายเป็นศีลที่สมบูรณ์พร้อมทั้งวินัยและธรรม ซึ่งในการรักษาศีล ๕ สามารถนำหลักธรรมอื่นมาสนับสนุนตามเหตุปัจจัยหรือสถานการณ์ที่ผู้รักษาศีลต้องเผชิญ ทั้งเป็นหลักธรรมที่สกัดกั้นการล่วงละเมิดศีล ๕ ที่ทำหน้าที่สนับสนุนการรักษาศีล ๕ และสกัดกั้นมิให้บุคคลประพฤติก่อล่วงละเมิดศีลเมื่อประสบเหตุอันอาจละเมิดศีล ๕ เช่น หิริโอตตปปะ สติสัมปชัญญะ เพื่อพัฒนาตนเองในระดับที่สูงยิ่งขึ้น สนับสนุนการรักษาศีล ๕ ให้สัมฤทธิ์ผล จนกระทั่งเพื่อบรรลุจุดมุ่งหมายสูงสุดแห่งชีวิต

วัตถุประสงค์ข้อที่ ๒ พบว่า หิริ -โอตตปปะ หมายถึง ความละอายแก่ใจในการที่จะกระทำชั่ว ได้แก่ ความรังเกียจต่อการกระทำชั่ว เมื่อหิริ-โอตตปปะ เป็นคุณธรรมที่ทำให้เกลียดกลัวความชั่วเช่นนี้ ผู้มีหิริ-โอตตปปะเป็นธรรมประจำใจ ย่อมมีศีลบริสุทธิ์เสมอ ผู้รักษาศีลด้วย หิริ-โอตตปปะ จึงรักษาได้อย่างมั่นคง และรักษาด้วยความจริงใจ โดยไม่ต้องให้ใครมาดูแลกำกับตรงข้ามกับผู้ปราศจากหิริ-โอตตปปะ นอกจากจะเป็นผู้ไม่ชวนชวายเป็นการสมาทานศีลแล้วยังเป็นผู้ที่ล่วงละเมิดศีลได้ง่าย ไม่ว่าเวลาใดหรือในที่แห่งใด ไม่ล่วงในที่แจ้งก็ล่วงในที่ลับ เพราะไม่มีหิริโอตตปปะคอยดูแลกำกับนั่นเอง ดังคำกล่าวที่ว่า " เมื่อมีหิริ-โอตตปปะอยู่ ศีลก็เกิดขึ้นและตั้งอยู่ได้ เมื่อไม่มีหิริ-โอตตปปะ ศีลก็ไม่เกิดขึ้นและตั้งอยู่ไม่ได้ "หิริ-โอตตปปะ จึงเป็นธรรมะที่สร้างสรรค์สังคมให้ร่มเย็น

เป็นสุข ให้ทุกชีวิตปลอดภัย ได้พบแต่สิ่งที่ดีงามมีความก้าวหน้ายิ่งๆ ขึ้นไป ทั้งในชาติปัจจุบันและสัมปรายภพ

วัตถุประสงค์ข้อที่ ๓ หลักหิริ-โอตตปปะในการส่งเสริมรักษาศีล ๕ ในพระพุทธศาสนา
เกรวาท พบว่า การที่จะรักษาศีลได้นั้นนอกจากปฏิบัติตามหลักธรรมอื่น แล้ว แต่หลักธรรมที่ขาดไม่ได้คือ หิริ-โอตตปปะที่จะมีส่วนสนับสนุนส่งเสริมให้การรักษาศีลได้ ดังต่อไปนี้

หิริ-โอตตปปะส่งเสริมการรักษาศีล ๕ ข้อที่ ๑ เมื่อปรากฏเหตุแห่งปาณาติบาต คือ บุคคลจะกระทำล่วงเกินต่อปาณาติบาตบุคคลย่อมเกิดความละอายและเกรงกลัวต่อบาปจะทำให้ปราศจากอาการหรือความคิดในการที่จะกระทำปาณาติบาต ในขณะเดียวกันควรนำเมตตากุณมาตั้งความปรารถนาให้ผู้อื่นมีความสุขความเจริญและมีความสงสารคิดช่วยเหลือผู้อื่นให้พ้นทุกข์เพื่อส่งเสริมการรักษาศีล ๕ ให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น เช่น เมื่อบุคคลถูกตำหนิด้วยคำหยาบคายจนบังเกิดความโกรธต่อผู้ที่มาตำหนิตนเอง เมื่อมีความโกรธเกิดขึ้นภายในจิตใจบุคคลย่อมความละอายและเกรงกลัวต่อบาปต่อการกระทำเพื่อไม่ล่วงละเมิดศีล ๕ ข้อที่ ๑ อันมีมูลเหตุจากโทสะจากนั้นควรพิจารณา สาเหตุที่บุคคลอื่นกระทำเช่นนั้นด้วยเมตตา เช่น อาจเกิดจากความเข้าใจผิด หรือเขาผู้นั้นอาจกำลังมีความทุกข์ มีโทษมาก ย่อมไม่ควรโกรธตอบและควรเมตตาสงสารเขา

หิริ-โอตตปปะกับการส่งเสริมการรักษาศีล ๕ ข้อที่ ๒ เมื่อปรากฏเหตุแห่งอทินนาทาน คือ บุคคลจะกระทำล่วงเกินต่ออทินนาทานบุคคลย่อมเกิดความละอายและเกรงกลัวต่อบาป สำหรับไม่แสดงความห้วนไหวสั่นคลอนออกมาภายนอก ปราศจากอาการหรือความคิดในการที่จะกระทำอทินนาทาน ในขณะเดียวกันควรประกอบสัมมาอาชีวะหาเลี้ยงชีพในทางสุจริต และทำทานตามกาลอันควร ด้วยการเสียสละสิ่งของของตนเองแก่ผู้ที่สมควรได้รับเพื่อส่งเสริมการรักษาศีล ๕ ให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น เช่น เมื่อบุคคลเห็นทรัพย์สินของมีค่าของบุคคลอื่นแล้วบังเกิดความโลภอยากได้มาเป็นของตนเอง เมื่อมีความโลภเกิดขึ้นภายในจิตใจบุคคลย่อมเกิดความละอายและเกรงกลัวต่อบาป เพื่อการไม่ล่วงละเมิดศีล ๕ ข้อที่ ๒ อันมีเหตุจากโลภะ โดยบุคคลควรคิดประกอบสัมมาอาชีวะ ขยันหมั่นสะสมทรัพย์ อันจะทำให้ทรัพย์เพิ่มพูนขึ้น ดังตัวอย่างขันติกับการส่งเสริมการรักษาศีล ๕ ข้อที่ ๒

หิริ-โอตตปปะกับการส่งเสริมการรักษาศีล ๕ ข้อที่ ๓ เมื่อปรากฏเหตุแห่งกาเมสุมิฉฉาจาร คือ บุคคลจะกระทำล่วงเกินต่อกาเมสุมิฉฉาจารา บุคคลย่อมเกิดความละอายและเกรงกลัวต่อบาป คือ โลภะ โทสะ โมหะ บุคคลย่อมความละอายและเกรงกลัวต่อบาป ด้วยอาการอดทนอดกลั้นสำหรับไม่แสดงความห้วนไหวสั่นคลอนออกมาภายนอก ปราศจากอาการหรือความคิดในการที่จะกระทำกาเมสุมิฉฉาจาร ในขณะเดียวกันควรประพฤติกามสังวร พึงพอใจในคู่ครองของตนเองรวมถึงประพฤติดุสิตารมณ์โดยสำรวมในกาม เพื่อส่งเสริมการรักษาศีล ๕ ให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น เช่น เมื่อบุคคลเห็นหญิงสาวอื่นสวยงามกว่าภรรยาของตนเองแล้วบังเกิด ความโลภอยากได้มาเป็นภรรยาของตนเอง เมื่อมีความโลภเกิดขึ้นภายใน

จิตใจบุคคลย่อมเกิดความละอายและเกรงกลัวต่อบาป เพื่อการไม่ล่วงละเมิดศีล ๕ ข้อที่ ๓ อันมีเหตุจาก โลภะ พิจารณาพอใจรักใคร่ในคู่ครองของตนเอง หมั่นระลึกถึงความรักความดีงามที่มีต่อกันมาแต่หนหลัง

หิริ-โอตตปะกับการส่งเสริมการรักษาศีล ๕ ข้อที่ ๔ เมื่อปรากฏเหตุแห่งมุสาวาท คือ บุคคลจะกระทำความล่วงเกินต่อมุสาวาท บุคคลย่อมเกิดความละอายและเกรงกลัวต่อบาปด้วยความสำรวม ปราศจากอาการหรือความคิดในการที่จะกระทำมุสาวาท ในขณะที่เดียวกันควรรักษาสังขะ ความซื่อสัตย์ เพื่อส่งเสริมการรักษา ศีล ๕ ให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น เช่น เมื่อบุคคลได้รับมอบหมายให้ทำกิจอย่างใดแล้ว เพิกเฉยมิได้ทำกิจนั้นให้สำเร็จจนล่วงเลยเวลาทำให้เกิดความเสียหาย ต่อเมื่อถูกสอบถามจึงคิดจกกล่าว คำโกหกเพื่อให้ตนเองพ้นจากความผิดนั้น เมื่อมีความกลัวภัยเกิดขึ้นภายในจิตใจบุคคลย่อมละอายและเกรงกลัวต่อบาปเพื่อการไม่ล่วงละเมิดศีล ๕ ข้อที่ ๔ อันมีเหตุจากโมหะ จากนั้นควรกล่าว ความจริง ยอมรับความผิดในการกระทำของตนเอง เพื่อรักษาสังขะ ดังตัวอย่างขั้นตอนการส่งเสริมการรักษาศีล ๕ ข้อที่ ๔

หิริ-โอตตปะกับการส่งเสริมการรักษาศีล ๕ ข้อที่ ๕ เมื่อปรากฏเหตุแห่งการดื่ม สุรา เมรัย คือ บุคคลจะกระทำความล่วงเกินต่อการดื่มสุราเมรัย บุคคลย่อมเกิดความละอายและเกรงกลัวต่อบาป สำรวมไม่แสดงความหวนไหวสั่นคลอนออกมาภายนอก ปราศจากอาการหรือความคิดในการที่จะดื่มสุรา เมรัย ในขณะที่เดียวกันพยายามดำรงสติสัมปชัญญะ รู้จักยั้งคิด รู้สึกตัวอยู่เสมอ ระวังมิให้เป็นคนมัวเมา ประมาท หรืออับปรมาทะ ไม่ประมาทในกิจ ทั้งปวง เพื่อส่งเสริมการรักษาศีล ๕ ให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น เช่น เมื่อบุคคลถูกตำหนิจากผู้บังคับบัญชา เกิดความไม่พอใจ จึงคิดดื่มสุราเพื่อคลายเครียด นับเป็นการหนี ปัญหา ไม่ใช่การแก้ไขปัญหา ที่เกิดขึ้น เพราะเมื่อมีความโกรธเกิดขึ้นภายในจิตใจบุคคลควรมีความ ละอายและเกรงกลัวต่อบาป เพื่อให้ความโกรธนั้นเบาบางลง มิใช่ไปดื่มสุราเพราะจะกลายเป็นการล่วง ละเมิดศีล ๕ ข้อที่ ๕ อันมีมูลเหตุมาจากโทสะ ความโกรธไปส่งเสริมให้โมหะเจริญขึ้น พิจารณาการดื่ม สุราเป็นการคลายความเครียด ในกรณีนี้ควรเกิดความละอายและเกรงกลัวต่อบาป และมีสติสัมปชัญญะ พิจารณาสິงที่ถูกตำหนิ อาจเกิดจากความเร่งรีบ หรือความเข้าใจผิด จนทำงานผิดพลาด จึงควรตั้งใจ ปฏิบัติหน้าที่ให้เต็มความสามารถ ย่อมจะทำให้รักษาศีล ๕ ไว้ได้

๕.๒ ข้อเสนอแนะ

การศึกษาเรื่องการศึกษาหลักหิริ-โอตตปะเพื่อส่งเสริมการรักษาศีล ๕ ใน พระพุทธศาสนาเถรวาท ผู้วิจัยได้ให้ข้อเสนอแนะทั่วไปจากการวิจัยและข้อเสนอแนะนำในการวิจัยครั้งต่อไป ดังต่อไปนี้

๕.๒.๑ ข้อเสนอแนะทั่วไป

จากการศึกษามาทั้งหมดในเรื่องการศึกษาหลักหิริ-โอตตปัปะเพื่อส่งเสริมการรักษาศีล ๕ ในพระพุทธศาสนาเถรวาท หากได้ศึกษาตั้งแต่ต้นจนจบจะทำให้ทราบว่าความประพฤตินั้นเป็นสิ่งที่ต้องเน้นปฏิบัติให้ถูกต้องและไม่ผิดต่อพระวินัยด้วยการเอาหลักหิริโอตตปัปะในพุทธศาสนาเถรวาทเข้ามาปรับใช้ในชีวิตประจำวัน เพราะจะส่งผลดีต่อตนเองและครอบครัวตลอดจนสังคม เพื่อให้ทุกคนมีความละอายและเกรงกลัวต่อการทำบาปทั้งที่อยู่ต่อหน้าของผู้อื่นและลับหลัง เนื่องด้วยหลักธรรมหิริโอตตปัปะจะส่งเสริมให้การรักษาศีล ๕ เป็นไปด้วยความบริสุทธิ์แห่งการรักษาศีล ๕ ได้

๕.๒.๒ ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

- (๑) ควรมีการศึกษาหลักหิริ-โอตตปัปะเพื่อส่งเสริมการรักษาศีล ๘, ๑๐, ๒๒๗ และ ๓๑๐ ในพระพุทธศาสนาเถรวาท
- (๒) ควรมีการศึกษาหลักหิริ-โอตตปัปะเพื่อส่งเสริมให้คนไทยรู้จักรักษาศีลและนำไปเปรียบเทียบกับศาสนาอื่นๆ
- (๓) ควรมีการศึกษาหลักธรรมหิริ-โอตตปัปะที่เกื้อหนุนต่อการรักษาอุโบสถศีลในพระพุทธศาสนาเถรวาท

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย :

ก. ข้อมูลปฐมภูมิ

มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรวิทยาลัย. พระไตรปิฎกพร้อมอรรถกถา แปล ชุด ๙๑ เล่ม. กรุงเทพมหานคร :

โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๔.

ข. ข้อมูลทุติยภูมิ

พระพุทธโฆสเถระ. คัมภีร์วิสุทธิมรรค. แปลโดย สมเด็จพระพุทธปาจารย์ (อาจ อาสภมหาเถร).

กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ธนาเพรส, ๒๕๔๘.

(๑) หนังสือ :

กรมการศาสนา. นิทานธรรมะ เล่ม ๑. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๔.

แก้ว ชิตตะขบ. หลักการถือศีลปฏิบัติธรรม. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, ๒๕๕๓.

คณาจารย์สำนักพิมพ์เสียงเสียง. หนังสือเรียนนักรธรรมชั้นตรี ฉบับมาตรฐาน บูรณาการชีวิต วิชา ธรรมวิภาค. กรุงเทพมหานคร : เสียงเสียง, ๒๕๔๙.

ทรงวิทย์ แก้วศรี. ทศพิธราชธรรม. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๓๐.

_____. เบญจศีล เบญจธรรม. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๓๐.

ทะเล ลามะ. เบิกบานในชีวิตและตายอย่างสันติ. แปลโดย ธารา รินสานต์. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มูลนิธิโกมลคีมทอง, ๒๕๔๓.

นาวาเอกสุนทร กลับพิช. นิทานธรรม. ม.ป.ท., ๒๕๕๑.

แนบ มหาวีรานนท์. ศีลวิสุทธิ จิตวิสุทธิ ญาณวิสุทธิ. กรุงเทพมหานคร : ห้างหุ้นส่วนจำกัด ทิพย์วิสุทธิ, ๒๕๔๒.

บุญมี แท่นแก้ว. ความจริงของชีวิต. กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, ๒๕๔๒.พ. สถิตวรรณ.

อนุพัฑฒิกถาที่ปนี ภาค ๒ การพรรณนาศีล. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร : บริษัท เซเว่น พรินต์ติ้ง กรุ๊ป จำกัด, ๒๕๔๕.

พันเอกปิ่น มุกขนันต์. แนวสอนธรรมะ ตามหลักสูตรนักรธรรมตรี. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ คลังวิทยา, ๒๕๑๔.

- พุทธศาสตร์ ภาค ๑. กรุงเทพมหานคร : มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๓๕.
 พระธรรมโกศาจารย์ (ปัญญานันทภิกขุ). **เข้าถึงธรรม การรับศีลและการรักษาศีลที่ถูกต้อง**.
 กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา, ม.ป.ป..
 พระพรหมบัณฑิต (ศ.ประยูร ธมฺมจิตฺโต). **๕ ทรงครองแผ่นดินโดย “ทศพิธราชธรรม”**.
 กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๐.
 พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**. พิมพ์ครั้งที่ ๑๒. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖.
 พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์. พิมพ์ครั้งที่ ๑๑. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖.
 พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). **พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงและขยายความ**. พิมพ์ครั้งที่ ๑๑. กรุงเทพมหานคร : บริษัท สหธรรมมิก จำกัด, ๒๕๔๙.
 พระพรหมมุนี (วิฑูรย์ ปุณฺณาราม). **อธิบายธรรมในวโกวาท (คู่มือสอนพระใหม่)**. พิมพ์ครั้งที่ ๑๒. กรุงเทพมหานคร : มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑.
 พระพรหมโมลี(วิลาส ญาณวโร). **กรรมที่ปณี เล่ม ๑**. กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิธรรมกาย, ๒๕๔๔.
 กรรมที่ปณี เล่ม ๒. กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิธรรมกาย, ๒๕๔๔.
 โลกนาถที่ปณี. กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิธรรมกาย, ๒๕๔๔.
 พระปราโมทย์ ปาโมชฺโช. **ประทีปส่องธรรม**. พิมพ์ครั้งที่ ๑๓. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ธรรมดา, ๒๕๕๑.
 พระอาจารย์ทูล ขิปปปัญโญ. **คู่มือชาวพุทธ**. อุดรธานี : ห้างหุ้นส่วนจำกัด ป.สัมพันธ์พาณิชย์, ม.ป.ป..
 พระอาจารย์มิตซูโอะ คเวสโก. **มีขันติ คือ ให้พรแก่ตัวเอง**. พิมพ์ครั้งที่ ๗. กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิมาโยโคตรมี, ๒๕๕๐. พุทธทาส อินทปัญโญ. **หลักและวิธีปฏิบัติ เกี่ยวกับ ทาน ศีล สมาธิ**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ธรรมสภา, ม.ป.ป..
 คู่มือมนุษย์. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด, ๒๕๕๒.
 มหามกุฏราชวิทยาลัย. **วิสุทธิมรรคแปล ภาค ๑ ตอน ๑**. พิมพ์ครั้งที่ ๑๐. กรุงเทพมหานคร : มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๕๐.
 มังคลัตถที่ปณี แปล เล่ม ๓. พิมพ์ครั้งที่ ๒๒. กรุงเทพมหานคร : มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒.
 ราชบัณฑิตยสถาน. **พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒**. กรุงเทพมหานคร : นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์, ๒๕๔๖.

สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช(เจริญ สุวฑฺฒโน). **ธรรมาภิธาน พจนานุกรมคำ**

สอน พระพุทธศาสนา. พิมพ์ครั้งที่ ๒ (ฉบับปรับปรุงเพิ่มเติม). กรุงเทพมหานคร :

สำนักเลขานุการสมเด็จพระสังฆราช, ๒๕๕๓.

สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส. **สารานุกรมพระพุทธศาสนา**.

กรุงเทพมหานคร : มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๒๙.

สมพนธ์ บุญยคุปต์. **พระศาสนากับปัญญาชนยุคปัจจุบัน**. ม.ป.ท., ๒๕๓๗.

(๒) วิทยานิพนธ์ :

พระมหาชันทอง วชิรปัญญา. “การศึกษาวิเคราะห์เรื่องขันติในพุทธศาสนาเถรวาท”. **วิทยานิพนธ์**

ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. คณะศิลปศาสตร์ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๕.

พระมหาชัยณรงค์ วรณชโย. “การศึกษาเรื่องศีลในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท”. **วิทยานิพนธ์**

พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๘.

พระวรเมศร์ จารุวณโณ. “การวิเคราะห์เรื่อง ศีล ในคัมภีร์ลัทธิศาสนาเรื่อง อานิสสศีลเส้นเดียว”.

วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่,

๒๕๕๐.

พระกาญจนพงศ์ สุวณฺโณ. “ลักษณะขันติของพระโพธิสัตว์ในมหานิบาตชาดก”. **วิทยานิพนธ์**

พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒.พระ

ครูนิวัตวิริยธรรม (เพียร คุปคุโณ). “รูปแบบการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา มา

แก้ปัญหาการดื่มสุรา”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย :

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒.

มารศรี กลางประพันธ์. “การพัฒนาคุณธรรมด้านความอดทน ‘ขันติ’ ของนักศึกษาระดับ

ปริญญาตรี”. **วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตร์ดุสิตบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย :

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๔๕.

วิโรจน์ นาคชาตรี. “ค่านิยมทางจริยธรรมของเยาวชน ศึกษาเฉพาะกรณี นักศึกษาชั้นปีที่ ๑

มหาวิทยาลัยรามคำแหง”. **งานวิจัย**. คณะมนุษยศาสตร์ : มหาวิทยาลัยรามคำแหง,

๒๕๔๒.

สันติ เมืองแสง, การศึกษาเชิงวิเคราะห์เรื่องทศธรรมในพระพุทธศาสนาเถรวาท, **วิทยานิพนธ์**

พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช

วิทยาลัย, ๒๕๔๙.

(๓) สื่ออิเล็กทรอนิกส์

matichon Online. [ออนไลน์]. ๑๑ ย่อหน้า. แหล่งที่มา :

www.matichon.co.th/newsdetail.php?newsid1283390470&grpid04&catid=19

[๑ เมษายน ๒๕๕๔].

ณัฐภูมิินทร์. (๒๕ พฤศจิกายน ๒๕๕๓). Pattayadailynews.com. [ออนไลน์]. ๔ ย่อหน้า.

แหล่งที่มา : <http://www.pattayadailynews.com/th/2010/11/25/รวบเอเยนต์>

สาว วัย- 18-เปิด/ [๑ เมษายน ๒๕๕๔].

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ	: พระครูสิทธิถาวรคุณ (เจริญ)
เกิด	: วันเสาร์ที่ ๑๗ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๐๘
สถานที่เกิด	: บ้านค้อวัง หมู่ที่ ๑ ต. ค้อวัง อ. ค้อวัง จ. ยโสธร
อุปสมบท	: วันเสาร์ที่ ๑๗ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๓๘
สังกัดวัด	: วัดยางเกี้ยวแฝก ต.วะตะแบก อ. เทพสถิต จ. ชัยภูมิ
การศึกษา	: พุทธศาสตรบัณฑิต คณะสังคมศาสตร์ รุ่นที่ ๕๗ (สาขาการจัดการเชิงพุทธ) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลง กรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครราชสีมา
หน้าที่การงาน	: เจ้าอาวาสวัดยางเกี้ยวแฝก เจ้าคณะตำบลวะตะแบก (เขต ๑) พระสอนศีลธรรมประจำโรงเรียนบ้านซับหมี่ ตำบล วะตะแบก อำเภอเทพสถิต จังหวัด ชัยภูมิ
เข้าศึกษาต่อ	: วันที่ ๑๘ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๕๔
ที่อยู่ปัจจุบัน	: วัดยางเกี้ยวแฝก ตำบลวะตะแบก อำเภอเทพสถิต จังหวัดชัยภูมิ